

Banken zijn en blijven de belangrijkste financier van het MKB

Banken zien de financiering van het MKB als één van hun kerntaken. Een succesvol MKB en een succesvol Nederland zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Banken geven met hun financieringstaak invulling aan een essentieel onderdeel van het Nederlandse ondernemersklimaat.

Een veelgehoorde uitspraak is echter: “ondernemers kunnen voor financiering niet meer terecht bij de bank.” Dat is onjuist en wordt niet gestaafd door de dagelijkse praktijk en cijfers. Dat geldt ook voor kredietverlening aan het micro- en kleinbedrijf. Wél is het zo dat banken na de crisisjaren veel oninbare leningen hebben afgeboekt en de risicobeoordeling noodgedwongen hebben aangescherpt. Tevens is de dienstverlening veranderd en hebben veranderingen in wet- en regelgeving ook geleid tot een ander productaanbod.

Dit position paper is opgebouwd uit de volgende elementen:

- 1) Trends en ontwikkelingen op het gebied van de financiering van het MKB - ‘Van crisis naar hoogconjunctuur’.
- 2) Hoe komt een kredietbeslissing tot stand - ‘Perspectief van de bank op ondernemersrisico’.
- 3) Feiten en cijfers - ‘Banken blijven primaire financieringsbron, maar alternatieven komen snel op’.
- 4) Wet- en regelgeving - ‘Invloed van Basel III en (aankomend) Basel IV’.

Kernboodschap Nederlandse Vereniging van Banken

- Het overgrote deel van de kredietverlening aan ondernemers wordt verstrekt door banken.
- Banken hebben geen balans- of liquiditeitsbeperkingen die hen er van weerhouden om financiering te verstrekken. Dit geldt evenzeer voor de kredietverlening aan het micro- en kleinbedrijf. Wet- en regelgeving (Basel III en IV) heeft daarentegen wel invloed op de risicoafweging van de bank en het soort financiering dat wordt aangeboden.
- Banken hebben in de nasleep van de crisis veel afgeboekt op oninbare leningen. Sinds de crisisjaren is de risicobeoordeling in het belang van zowel bank als klant aangescherpt. Mede onder druk van toezichts- en kapitaal-eisen is het productaanbod sinds 2010 veranderd.
- De dienstverlening van de banken aan het MKB is in de afgelopen jaren in hoog tempo veranderd. De vaste accountmanager is voor kleinere klanten verdwenen en aanvragen voor kleine kredieten worden in eerste instantie veelal digitaal ingediend. Tegelijkertijd hebben banken het proces eenvoudiger, efficiënter en transparanter gemaakt, wat juist ook garandeert dat de bank dit klantsegment blijft bedienen.
- Banken concurreren onderling fors om ook de kleine kredieten te verstrekken. Voor gezonde investeringsplannen is altijd financiering beschikbaar. Ondanks relatief hogere kosten willen banken ook kleine kredieten blijven verstrekken. Het micro en kleinbedrijf vertegenwoordigt een grote populatie ondernemingen en is daarmee wel degelijk interessant voor de bank.
- Het micro-bedrijf en startende, innovatieve of snelgroeiende bedrijven komen moeilijker aan financiering. De meeste afwijzingen vinden plaats bij deze klantgroepen. De oorzaak van afwijzingen ligt bij het microbedrijf veelal bij ontoereikende terugbetaalcapaciteit, een gebrek aan risicodragend vermogen, te weinig zekerheden en/of onvoldedige onderbouwing van een kredietaanvraag.
- Bij innovatieve en snelgroeiende bedrijven is een afwijzing, naast dat in deze groep juist veel risicodragend kapitaal nodig is, vaak het gevolg van een onzeker businessmodel of nog onvoldoende bewezen technologie.
- Alternatieve vormen, o.a. asset-based vormen zoals leasing en factoring, maar ook crowdfunding en direct lending, groeien snel.
- De banken steunen de verbreding van het aanbod van alternatieve financieringsvormen, evenals de oprichting van de Stichting MKB Financiering, die zich inzet voor de groei en professionalisering van deze sector. Er is een duidelijke trend waarneembaar naar meer samenwerking via cofinanciering en doorverwijzing.

1) Trends en ontwikkelingen binnen de financiering van het MKB - 'Van crisis naar hoogconjunctuur'.

- *Nasleep crisisjaren: Afboeken van leningen en aangescherpte risicobeoordeling:*
Banken hebben in de nasleep van de crisis moeten afboeken op oninbare leningen. Het percentage niet-presterende leningen is tussen 2010 en 2012 flink opgelopen, met de grootste effecten in de sectoren bouw, retail, transport en commercieel vastgoed. In deze periode stond de verdien capaciteit van bedrijven onder druk en kwamen relatief veel ondernemers bij de afdeling bijzonder beheer terecht. Ook de huizenmarkt stond onder water, met duidelijke effecten voor het leenvermogen van ondernemers die een woning in privé als zekerheid voor een zakelijke lening afgeven, of persoonlijk garant staan. Met name in het microbedrijf komt dit vaak voor.

In Nederland duurde het relatief lang voordat de economie tekenen van herstel liet zien na de crisis. Dat had te maken met het moeizame herstel van de binnenlandse consumptie en de woningmarkt. Ten opzichte van het grootbedrijf duurde het langer voordat MKB-investeringen weer richting het niveau van 2011 gingen.

- *Veranderde dienstverlening vanuit de bank:*
De dienstverlening van de banken aan het MKB is in de afgelopen jaren in hoog tempo veranderd. De vaste accountmanager is voor kleinere klanten minder beschikbaar en aanvragen voor kleine kredieten worden veelal digitaal ingediend. Tegelijkertijd hebben banken het proces eenvoudiger, efficiënter en transparanter gemaakt, wat juist ook garandeert dat de bank dit klantsegment blijft bedienen. Efficiëntie is een voorwaarde om kosten over de gehele linie laag te houden voor ondernemers. De informatievoorziening over kredietproducten en wijze van aanvragen via de internetpagina's van banken is sterk verbeterd. Daarnaast blijft er altijd ruimte voor persoonlijk contact via telefoon, chat, video en/of een afspraak met een gespecialiseerde adviseur op kantoor of bij de klant.

Mede onder invloed van aangescherpte wet- en regelgeving (denk aan de zorgplicht) zijn de mogelijkheden voor maatwerk bij kleinere bedrijven minder aanwezig dan voor het grootbedrijf. De slagingskans van een kredietaanvraag neemt significant toe naarmate een plan goed is uitgewerkt en recente, betrouwbare cijfers worden overlegd.

- *Financieren van MKB is risicovoller dan grootbedrijf. Risico's worden in geprijsd:*
Het MKB is inherent risicovoller dan het grootbedrijf. Bedrijven hebben bijvoorbeeld minder eigen vermogen, hebben vaak een korter trackrecord, zijn kwetsbaarder voor marktschommelingen of concurrentie. Dat geldt ook wanneer deze bedrijven afhankelijk zijn van één of enkele personen.

Het kredietrisico van een financiering wordt door de bank direct in geprijsd in het tarief dat een ondernemer betaalt. Cijfers van DNB laten zien dat de rente die ondernemers betalen consequent gedaald is als gevolg van de daling van de marktrente, maar door het risicoprofiel van kleinere bedrijven betalen zij circa 2%-punt meer voor een vergelijkbare lening dan het grootbedrijf.

- *Hoogconjunctuur:*
Momenteel zit Nederland in een fase van hoogconjunctuur. Dit gaat gepaard met een consumptiegroei van 2.4%¹, een lage maar aantrekkelijke inflatie², historisch lage rente en krapte op de arbeidsmarkt. Een positief effect daarvan is dat er sprake is van een lage faillissementsgraad. Volgens het CBS was in september 2018 sprake van het laagste aantal faillissementen sinds 2001.³ Het aantal faillissementen is eind 2018 en begin 2019 weer iets toegenomen, maar staat nog altijd op een relatief laag niveau.

¹ In deze conjunctuurcyclus is dit hoog. In de jaren '90 is meerjarig sprake geweest van een groei van 4%.

² Deels ook ten gevolge van BTW verhoging per 2019.

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/02/in-2018-laagste-aantal-faillissementen-sinds-2001>

- *Banken willen financiering verstrekken, maar afwijzingen zijn ook noodzakelijk:*
De bank en de ondernemer hebben een gezamenlijk belang om passende financiering te verstrekken, dan wel te verkrijgen. Externe omstandigheden, zoals een veranderende markt of een stijgende rente, kunnen de verdiencapaciteit van een onderneming in korte tijd onder druk zetten. Statistieken van de Bank Lending Survey van de ECB laten zien dat banken vanwege concurrentiedruk hun voorwaarden, zoals tarieven en looptijd, meerdere kwartalen op rij in het voordeel van ondernemers aanpassen. De kredietstandaarden zijn, na lange periode onveranderd te zijn gebleven, in de tweede helft van 2018 versoepeld. Afwijzingen van kredietaanvragen zijn onderdeel van het normale proces bij de bank. Banken balanceren daarmee tussen de wil om te financieren en de noodzaak om aanvragen af te wijzen.
- *Waar heeft het MKB behoefte aan:*
Kleine ondernemingen en starters zijn gebaat bij hulp bij kennis en vaardigheden (cijfers op orde, goed financieringsplan). Innovatieve bedrijven zijn gebaat bij netwerken en externe investeerders. Waar mogelijk denken banken met deze klanten mee. Banken organiseren kennis- en netwerksessies voor ondernemers en zij hebben digitale tools ontwikkeld waarmee ondernemers kunnen zien welke soort financiering passend is. Daarnaast hebben de banken gezamenlijk de Gedragscode Kleinzakelijke Financiering ontwikkeld. In deze Gedragscode wordt o.a. benadrukt dat de bank zorgdraagt voor passende financiering, en in het geval van een afwijzing goede feedback teruggeeft aan de klant. Indien het in het belang is van de klant, kan de bank tevens doorverwijzen naar een alternatief.
- *Bank verstrekt vreemd vermogen, geen risicokapitaal:*
Het is inherent aan de risico-afweging van de bank dat een deel van de aanvragen wordt afgewezen. Een bank heeft een gematigd risico profiel, zeker ten opzichte van risicodragend kapitaal van bijvoorbeeld private investeerders.
- *Veranderende economie:*
Naast bovenstaande factoren beïnvloeden ook andere structurele factoren het verdienvermogen van het MKB. Een belangrijke constatering is dat 85% van het MKB niet of nauwelijks groeit⁴. Nieuwe toegevoegde waarde wordt met name gecreëerd door 20% van de snelgroeiende bedrijven⁵. Het bevorderen van het investeringsvermogen van het MKB moet erop gericht zijn zowel het peloton als de koplopers te faciliteren in hun groei en ambities.

Driekwart van het MKB geeft aan dat zij geen behoefte heeft aan externe financiering⁶. Uitbreidingsplannen of werkkapitaalbehoefte kunnen in veel gevallen vanuit interne middelen, zoals winst, worden gefinancierd.

Wijzigingen in fiscale en arbeidsrechtelijke wet- en regelgeving hebben ook een grotere impact op het MKB dan op het grootbedrijf. Het MKB heeft vaak minder financiële buffers. De stijging van de collectieve lasten tijdens de crisisjaren is dan ook hard aangekomen. Ook vaste lasten en uitdagingen op het gebied van schaalbaarheid hebben een structureel effect op de dynamiek van het MKB. Daar staat tegenover dat digitalisering kansen biedt voor ondernemers. Natuurlijk in eigen land, maar als het gaat om schaalbare producten zijn er legio kansen over de grens. Tegelijkertijd zetten nieuwe technologieën 'traditionele' businessmodellen ook onder druk.

⁴ Rabobank, 2018, <https://www.rabobank.com/nl/raboworld/articles/kansen-voor-gezonde-groei-in-het-MKB.html>

⁵ Comité voor Ondernemerschap, Jaarbericht 2018

⁶ Financieringsmonitor CBS, januari 2019

2) Hoe komt een kredietbeslissing tot stand - 'Perspectief van de bank op ondernemersrisico'.

De beoordeling of banken overgaan tot het vertrekken van financiering aan het MKB hangt af van diverse factoren. Het is een complex vraagstuk, waarbij banken proberen een goede risicoafweging te maken door een compleet beeld van de onderneming te krijgen. Die analyse is niet alleen belangrijk voor de bank, maar ook voor de onderneming zelf. Waarom? Om te voorkomen dat de onderneming teveel schulden aangaat en daardoor later in de problemen geraakt.

Factoren die hierbij een rol spelen zijn:

- Organisatie → in welke mate beschikt de onderneming over relevante vaardigheden rondom het ondernemerschap? Naast kennis en vaardigheden rondom financiering, zoals het opstellen van een financieringsplan en het inschatten van toekomstige ontwikkelingen van de markt, zijn ook de bredere ondernemerschapsvaardigheden en kwaliteiten van het bedrijf van belang. Denk hierbij aan de visie en strategie over de ontwikkeling van de markt, de slagvaardigheid van de organisatie, het onderscheidend vermogen en marketing.
- Verkoop → in welke mate is de onderneming economisch weerbaar en biedt zij producten aan met een hoge toegevoegde waarde?
- Inkoop → in welke mate is de onderneming afhankelijk van leveranciers met een sterke marktpositie of van schaarse- of in prijs wisselende- grondstoffen?
- Financieel → in welke mate is de onderneming winstgevend, is er sprake van waardevol bezit, eigen vermogen/financieel stootblok en een duurzaam verdienmodel?
- Personeel → in welke mate beschikt de onderneming over voldoende, kwalitatief goed personeel dat zij zowel kan behouden als aantrekken?
- Technologie → in welke mate kan de onderneming meegaan met technologische, innovatieve ontwikkelingen?
- Zekerheden → op welke bezittingen van de onderneming kan een hypotheek- of pandrecht worden gevestigd?
- Wet- en regelgeving → in welke mate is de onderneming afhankelijk van vergunningen, of andere eisen vanuit de overheid?

Banken willen op deze onderdelen een zo compleet mogelijk beeld van de onderneming hebben. Daarbij worden risico's afgewogen. Voor de juiste aanbieding vanuit de banken, maar ook als het gaat om verantwoording naar toezichthouders. Dit houdt banken echter niet tegen. Banken concurreren onderling fors om ook de kleinere kredieten te verstrekken. Voor gezonde investeringsplannen is altijd financiering beschikbaar.

Vanzelfsprekend kunnen niet alle kredietaanvragen worden gehonoreerd. In dat geval geeft de bank een toelichting wat de reden(en) voor de afwijzing is/zijn geweest.⁷ Een onderneming zal uiteraard niet blij mee zijn met een afwijzing, maar hij of zij kan de aanvraag altijd nog bij een andere bank of alternatieve financier indienen. Als één of meer andere partijen ook afwijzen, dan is het aannemelijk dat het investeringsplan als niet gezond moet worden beschouwd.

⁷ Zie artikel 5.2 lid f van de Gedragscode Kleinzakelijke Financiering

3) Feiten en cijfers - 'Bank primaire financieringsbron, maar alternatieven komen snel op'.

- Voor het MKB is bancaire financiering nog steeds de grootste bron van financiering. Cijfers van De Nederlandsche Bank laten zien dat per eind vierde kwartaal van 2018 in totaal een volume van €127 miljard⁸ uitstaat aan kredieten aan het MKB door Nederlandse grootbanken. Vanuit Private Equity en Venture Capital wordt circa €4 miljard aan financiering verstrekt aan het MKB. Een verdere €1 miljard komt uit alternatieve financieringsbronnen zoals crowdfunding.
- Het aandeel asset-based finance (zoals leasing en factoring) neemt jaar op jaar toe. Van de €127 miljard is circa €11 miljard door de banken verstrekt in de vorm van financial lease en €4,7 miljard in de vorm van factoring, in 2014 was dit respectievelijk €8 miljard en €2.8 miljard. Het totaal aan asset-based finance dat wordt verstrekt door niet-banken of niet bancaire dochterbedrijven bedraagt circa €4.2 miljard.
- Nederlandse banken bedienen met hun zakelijke kredietverlening 526.000 MKB-bedrijven⁹. Buiten dat vrijwel iedere ondernemer in enige vorm gebruik maakt van de dienstverlening van banken, wordt aan ca. 30% van de 1,7 miljoen bedrijven¹⁰ in het MKB krediet verstrekt in de vorm van een lening, financial lease of rekening courant.
- Ook voor kleine kredieten kunnen ondernemers bij de bank terecht. 10% van de portefeuille van banken beslaat bedragen onder de €250.000, en dit volume is redelijk stabiel.¹¹ Naar schatting 80% tot 90% van alle kredietklanten van banken heeft een krediet uitstaan van < € 250.000.
- De Financieringsmonitor van het CBS¹² (januari 2019) laat zien dat bankleningen de belangrijkste bron van financiering aan het bedrijfsleven zijn (63%). In het grootbedrijf is er sprake van een daling omdat daar vaker voor bedrijfsobligaties wordt gekozen. Aan het MKB werd in de periode (2015-2018) door de drie grootbanken nagenoeg een constante hoeveelheid krediet verstrekt.
- Van de MKB-bedrijven geeft 24% aan een financieringsbehoefte te hebben. 84% van deze groep kreeg uiteindelijk de financiering rond.¹³ Als we dit percentage uitsplitsen naar het micro-, klein- en middenbedrijf komen we op respectievelijk 80, 91 en 93%.
- De Europese Commissie heeft becijferd dat momenteel 6% van het Nederlandse MKB toegang tot kapitaal het belangrijkste issue vindt (tegenover 7% EU-gemiddeld). Dat is wel eens anders geweest. In 2009 was dit namelijk 15% en midden in de crisis (2013) was dit cijfer maar liefst 18%.¹⁴

4) Wet- en regelgeving - 'Invloed van Basel III en (aankomend) Basel IV'.

Basel III

In september 2010 is er binnen het Bazels comité een akkoord bereikt over Bazel III. Binnen de Europese Unie zijn deze eisen omgezet in nationale en Europese wetgeving in de vorm van de Capital Requirements Directive IV (CRD IV) en de Capital Requirements Regulation (CRR). Deze wetgeving heeft tot gevolg gehad dat voor kredietfaciliteiten die niet zijn gedekt door onderpand (zekerheden zoals een bedrijfspand of machines) meer kapitaal moet worden aangehouden. Een groter beslag op het kernkapitaal leidt tot een hoger tarief voor een lening. Het openhouden van ongebruikte faciliteiten, zoals een limiet op een rekening courant krediet, legt ook een beslag op het kapitaal. Voor het MKB is de SME-supporting factor een belangrijke mitigerende factor gebleken.

⁸ Rapportage DNB 'MKB kredietverlening, tabel 5.14', en openbare en aan NVB aangeleverde cijfers door FAAN, NVL, Qredits, Crowdfundingcijfers.nl, NVP.

⁹ Rapportage DNB 'MKB kredietverlening, tabel 5.14' Update tot en met Q4 2018.

¹⁰ <https://www.staatvanhetMKB.nl/nieuws/aantal-MKB-bedrijven-met-ruim-4-procent-toegenomen>

¹¹ <https://www.bankinbeeld.nl/thema/kredietverlening/>

¹² <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/05/financieringsmonitor-2018>

¹³ idem

¹⁴ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/32762/attachments/20/translations/en/renditions/native>

Deze SME-supporting factor verlaagt het kapitaalbeslag van MKB-leningen met ca 25%¹⁵ en heeft daarmee een directe invloed op de risico-afweging en tarifiering van zakelijke klanten.

Het resultaat van Basel III is dat ongedekte en ongebruikte faciliteiten zijn afgebouwd en financiering meer is gekoppeld aan een specifiek financieringsdoel en het gefinancierde object. Inmiddels zijn deze effecten verwerkt, zowel qua aanbod van producten als de tarieven die bij deze producten gehanteerd worden. Bank en ondernemer hebben zich aangepast aan de nieuwe situatie.

Basel IV

Met de invoering van Basel IV is de verwachting dat het de invloed op doorsnee MKB kredieten beperkt blijft. Een essentieel element is daarbij wel dat de SME-supporting factor behouden blijft. Voor specifieke delen van de markt, zoals projectfinanciering en exportfinanciering, of de behandeling van oninbare leningen, is de verwachting echter dat Basel IV een grotere invloed zal hebben. In de regel is het zo dat een hoger kapitaalbeslag leidt tot hogere tarieven of een scherpere keuze van de bank welke financiering wél en niet verstrekt wordt. Het is aan de individuele banken om hier hun risicobeleid op aan te passen.

Naschrift

De NVB maakt zich sterk voor een gezond ondernemingsklimaat met voldoende verschillende financieringsmogelijkheden voor het bedrijfsleven. Hoewel de rol van banken in zakelijke dienstverlening verandert, is en blijft financiering van het bedrijfsleven een kernactiviteit van de banken. Zij zijn nog steeds verreweg de grootste externe financier van het MKB. Door afname van de vraag naar financiering en een scherper risicobeleid van de banken staat er nu minder bancaire financiering uit dan een paar jaar geleden. Als (alleen) bancaire financiering geen optie is, helpen banken ondernemers graag op weg om op een andere, passende manier wél invulling te geven aan de financieringsbehoefte. Immers, een sterk MKB betekent een sterk Nederland.

De NVB en de individuele banken zijn continu in gesprek met individuele klanten en ondernemersorganisaties om mogelijke knelpunten in de financiering van het bedrijfsleven weg te nemen. Wij gaan derhalve graag in gesprek over de punten uit dit position paper en zullen de afzonderlijke elementen regelmatig updaten. Dit position paper is een open uitnodiging om het gesprek aan te gaan.

Feiten en cijfers veranderen regelmatig. De NVB houdt overzichten bij van de statistieken omtrent de kredietverlening van het MKB, de ontwikkeling van de rente, de afwijzingspercentages en de trends in voorwaarden en acceptatiecriteria. Een overzicht van deze laatste feiten en cijfers is te vinden op www.bankinbeeld.nl.

Contactinformatie

Nederlandse Vereniging van Banken
Geert Gladdines
Beleidsadviseur Zakelijke dienstverlening
T 020-5502821
E gladdines@nvb.nl
I www.nvb.nl

Nederlandse Vereniging van Banken

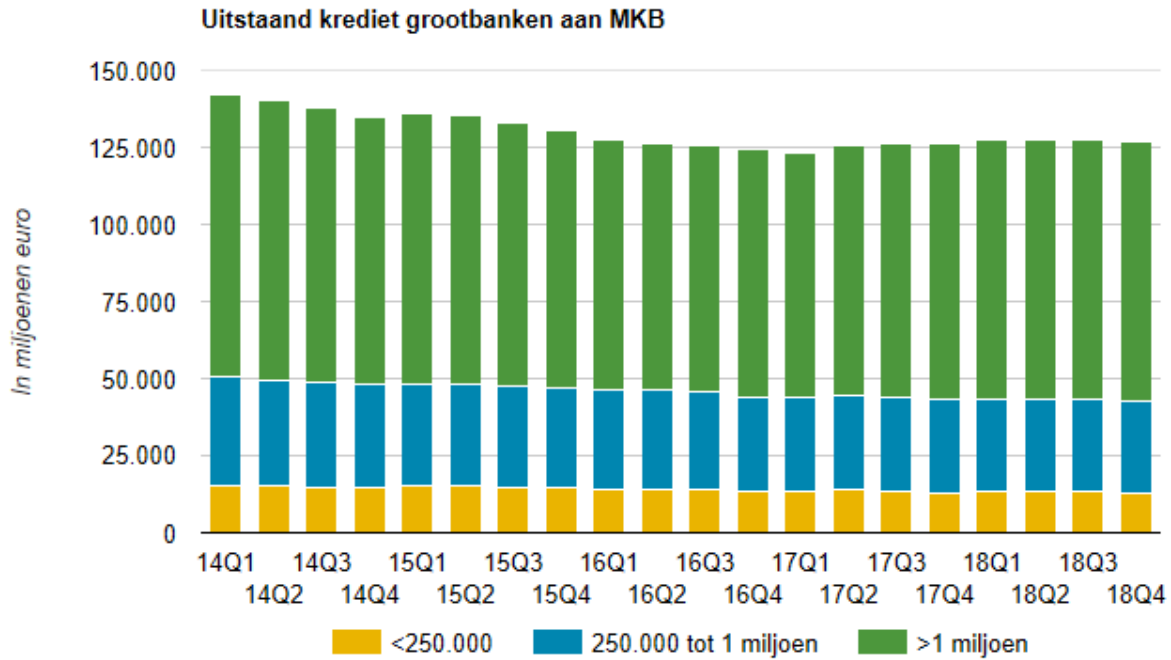
De Nederlandse Vereniging van Banken is in 1989 opgericht en behartigt de gemeenschappelijke belangen van de Nederlandse banken. Vrijwel alle in Nederland actieve banken, inclusief vestigingen van buitenlandse banken, zijn lid van de Nederlandse Vereniging van Banken. Voor haar leden fungeert de Nederlandse Vereniging van Banken naast belangenbehartiger ook als kennis- en informatiecentrum. Naast het herstel van vertrouwen zijn het handhaven van diversiteit in het bankwezen en het in het oog houden van de concurrentiekracht van de Nederlandse banken belangrijke uitgangspunten.

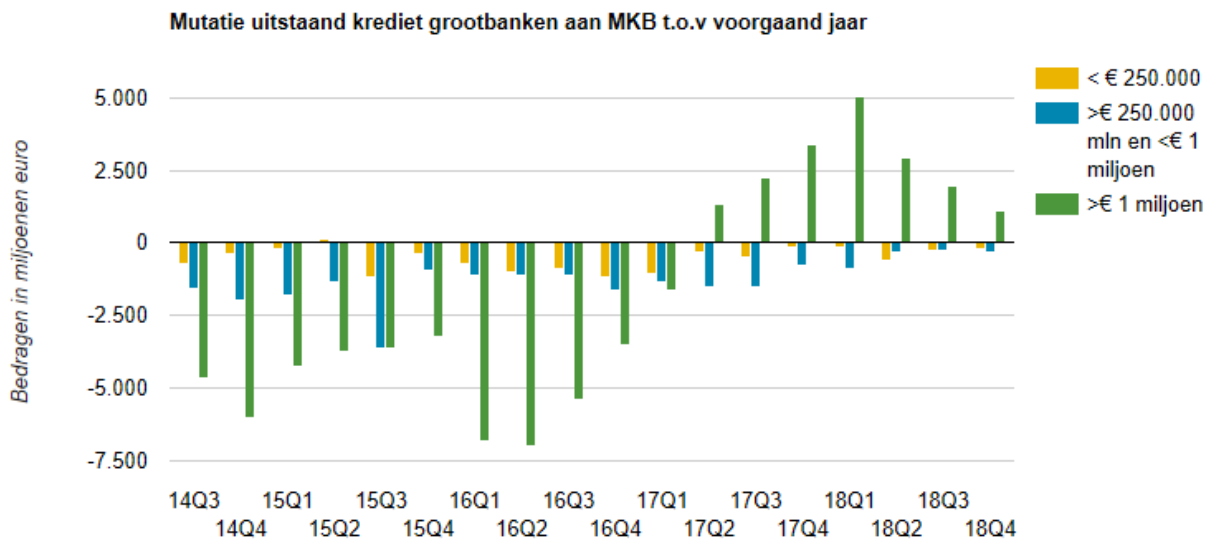
¹⁵ Risico gewogen kapitaalbeslag wordt vermenigvuldigd met factor 0.7619

Bijlage: Grafieken n.a.v. feiten en cijfers Position Paper:

Kredietverlening Grootbanken aan het MKB (Bron: DNB, tabel 5.14, t/m Q4 2018):

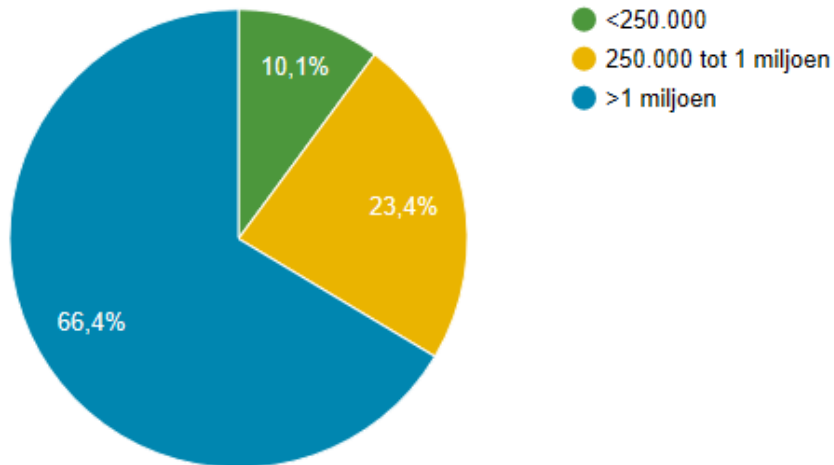
Kredietverlening Grootbanken aan het MKB (Bron: DNB, tabel 5.14, t/m Q4 2018):

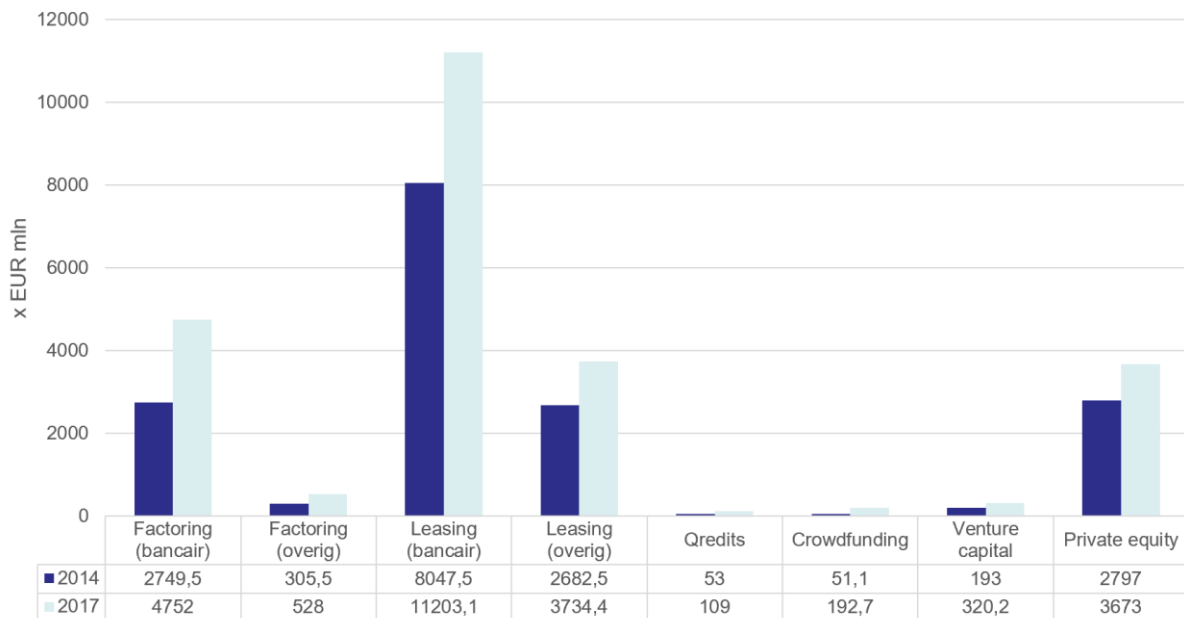
Kredietverlening Grootbanken aan het MKB (Bron: DNB, tabel 5.14, per ultimo 2018):

Kredietverlening grootbanken aan het MKB naar leninggrootte

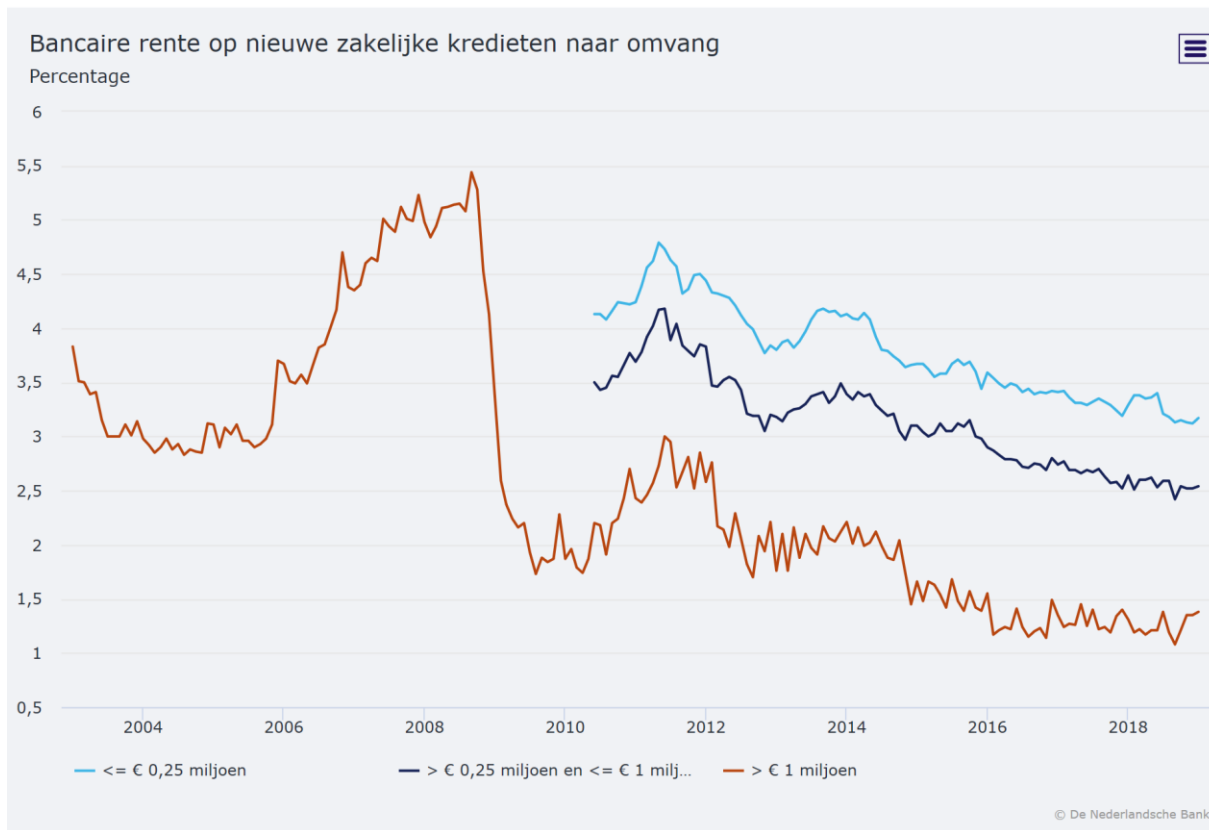
Ontwikkeling alternatieve/complementaire financiering (2014-2017)*:

Volume uitstaande financiering, anders dan leningen en rekening courant

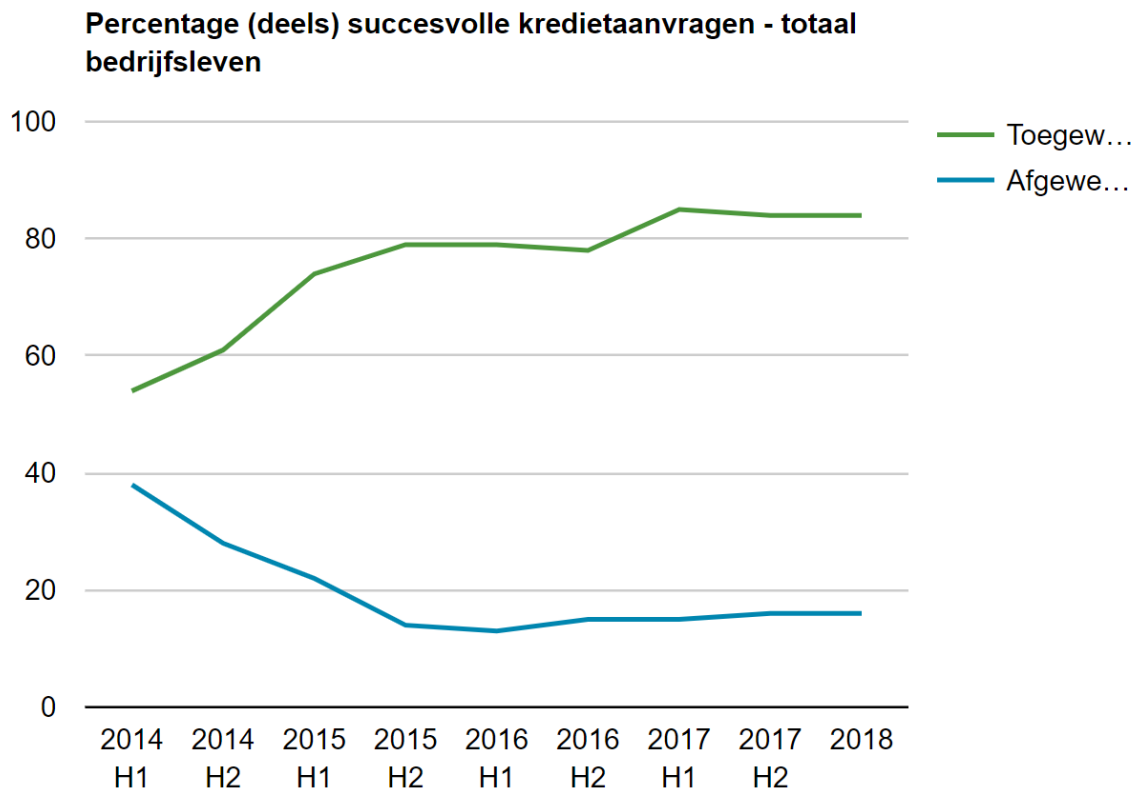

* Op basis van cijfers van DNB, FAAN, NVL, Qredits, NVP.

Ontwikkeling rentetarif zakelijke kredietverlening (Bron: DNB, Tabel 5.2.7.3)

Toe- en afwijzingen, totale bedrijfsleven (Bron: Panteia/CBS, Financieringsmonitor):

Percentage afgewezen kredietaanvragen (Bron: Panteia/CBS, Financieringsmonitor):

